

Nr 225.

Av herr **Kobb**, i anledning av *Kunql. Maj:ts proposition angående försvarsväsendets ordnande.*

Ett stort intresse knyter sig i dessa dagar till försvarsfrågans lösning, och är den därmed sammanhängande avvägningen av de i riksförsvaret ingående stridsmedlens vikt och betydelse föremål för en livlig diskussion.

I vårt land med dess långa kust och säregna skärgård är kustförsvarsfrågan ett av de viktigaste spörsmålen, då det gäller att bestämma omfattningen och formen för rikets försvar.

Då kustartilleriet, som i sig innesluter det lokala kustförsvarets stridsmedel, nu ägt bestånd i över 20 år, torde det kunna vara skäl att med stöd av de erfarenheter, som föreligga, upptaga till behandling den frågan, huruvida organisationen av denna del av rikets försvar fått den lyckligaste lösningen.

I belysning av krigets erfarenheter finner man genast, att den gamla benämningen »det fasta kustförsvaret» är ett föråldrat begrepp. Det stora världskriget har hos kustförsvarets såväl artilleri- som minvapen framtvingat större rörlighet, så att hela kuststräckor framgångsrikt försvarats mot sjöstridskrafter. I detta sakförhållande visar sig bäst, hur utvecklingen sprungit förbi de här hemma före kriget utpekulerade formerna för kustförsvaret.

År 1889 uppsattes Vaxholms och år 1893 Karlskrona artillerikårer, vilka avsågos till artilleribemanning av Vaxholms och Karlskrona befästningar. Dessa fästningars minförsvar, det fasta minförsvaret, handhades av flottan. I Vaxholms fästning var chefen för artillerikåren kommandant, och i Karlskrona bekläddes samma befattning av befälhavande amiralen.

Den befogade anmärkning, som kunde riktas mot denna organisation, var, att de båda vapen, artilleri- och minförsvaret, taktiskt hade ett mycket lösligt samband samt att kunskapen om kustpositioners försvar var jämförelsevis ytlig.

År 1902 uppsattes kustartilleriet genom sammanslagning av Vaxholms och Karlskrona artillerikårer samt det fasta minförsvaret. Dessutom tillkom torpedförsvar vid Vaxholms fästning.

Genom denna sammanslagning samt kustartilleriets ingående i marinen med därav följande utbildning vid dess skolor och högskola skulle en bättre samverkan mellan kustpositionernas stridsmedel vinnas. Kunskap

i kustförsvarstaktik började meddelas i det nyskapade undervisningsämnet kustfästningslära.

Verkningarna av en organisationsform kunna i skilda riktningar vara väsentligt olika, varför man för att allsidigt kunna bedöma värdet av kustartilleriets nuvarande organisation bör ur flera synpunkter skärskåda densamma.

Under det att manskapet och underofficerskåren äro fördelade och utbildas på olika vapen- och yrkesgrenar, så är officerskåren enhetlig. Då officersutbildningen inom någon viss del av krigsmakten och det resultat, vartill densamma leder, är en av de fundamentala betingelserna för att göra denna del av landets försvar skickad att fylla sin uppgift i krig, så äro principerna för kustartilleriofficerens utbildning värda det allra största beaktande.

Före sammanslagningen erhöilo fästningsartillerikårernas officerare förutom vid truppförbanden sin utbildning vid krigsskolan å Karlberg och det fasta minförsvarets officerare voro utbildade vid sjökrigsskolan. Nu äger kustartillerikadettens utbildning till officer rum dels vid ett kustartilleriregemente, dels vid sjökrigsskolan. Denna utbildning omfattar såväl tjänst vid artilleri- som vid minvapnet, kunskap i navigation och sjömanskap samt en kortare kurs ombord på ett av flottans stridsfartyg. I denna utbildning ingår sålunda en omfattande kännedom om den mångskiftande materiel, som utgöres av sjöfronts- och landfrontsartilleri av olika kalibrar, anspänt artilleri, granatkastare och anspända kulsprutebatterier, min-, torped-, strålkastar- och maskinmateriel. Även någon kunskap om dessa stridsmedels taktiska användning inhämtas. Till allt detta kommer även någon utbildning i — ridning.

Högskoleutbildningen bibringas på sjökrigshögskolan, men har det visat sig, att man icke helt kan avvara arméns högskolor.

Omöjligheten att med en så söndersplittrad officersutbildning komma till ett för krigets krav antagligt utbildningsresultat ligger i öppen dag. Med naturnödvändighet måste kunskaperna bli i allra högsta grad ytliga. Det utmärkande för kustartilleriofficersutbildningen är ett onödigt stort tekniskt vetande, en död teoretisk materialkännedom, som visserligen ger en god kunskap om en kustfästnings olika stridsmedel, men som icke betryggar det viktigaste, nämligen största möjliga kunskap och rutin i det vapens handhavande, åt vilket en kustartilleriofficer under största delen av sin tjänstetid, d. v. s. i kompaniofficersgraderna, måste ägna sig. Resultatet har också visat sig vara det, att efter en så mångskiftande och härigenom ytlig utbildning kustartillerikadetten efter sin utnämning till officer icke är kompetent att leda utbildningsarbetet inom någon del av kustartilleriet. En tvåårig fänriksutbildning blir nödvändig, ett år vid ett artillerikompani och ett år vid ett minörkompani, för att den unge officeren skall få något av den rutin i tjänsten, som rätteligen förut bort bibringas honom.

Den föreställning, som i begynnelsen av kustartilleriets tillvaro förefanns, att en subalternofficer det ena året skulle kunna tjänstgöra vid ett minörkompani och det andra vid ett artillerikompani, har helt och hållet måst övergivas. Det har visat sig nödvändigt, att subalternofficerarna en lång följd av år ägna sig åt den specialgren, inom vilken de såsom kompanichefer sedan skola verka. Största delen av de under utbildning till officer bibringade kunskaperna bliva härunder överflödiga, men förefinnas å andra sidan betänkliga brister i kunskap och färdighet i den praktiska tjänsten, luckor, som endast långsamt kunna fyllas. Den mångsidiga utbildningen är för detaljerad och bibringas på ett för lågt stadium för att vara till någon nytta i regementsofficersgraderna vid utövande av högre befäl.

Vid armén äger ett alldeles motsatt förhållande rum. Där bibringas en mera mångsidig, tjänst vid andra vapenslag omfattande utbildning, i regel endast dem, som i tävlan med kamrater på högskolestadiet avlagt prestationer, som visa sig lämpliga för användande i stabstjänst. En dylik utbildning avser dock endast kunskap om andra vapenslags taktiska användning. Så tjänstgör t. ex. en infanteriofficer i anslutning till genomgående av krigshögskolan vid artilleriet icke för att därefter tilltro sig vara kompetent att leda den artilleristiska utbildningen, utan endast för att mera praktiskt förvärva den för samverkan erforderliga kunskap om artilleriets tekniska och taktiska användning, en kunskap avsedd för att i stabstjänsten bättre kunna bedöma artilleriets prestationsförmåga.

Då mångsyssleriet med såväl taktiskt som tekniskt så olika vapen, som kustartilleriet omspanner, har mycket påtagliga olägenheter i de lägre graderna, blir följden härav i de högre långt mera betänklig. Det finnes ingen större sannolikhet för att en regementsofficer, som under sin kompaniofficerstid, således under en tid vanligen överstigande 20 år, sysselsatt sig med det artilleristiska, kan tillföra minvapnet några livgivande impulser, lika litet som en minspecialist kan ha haft tillfälle att följa och leva sig in i den artilleristiska utvecklingen, så att han med auktoritet kan leda den honom underställda artilleripersonalens utbildning.

Särskilt vanskliga äro den nuvarande organisationens brister ur mobiliseringssynpunkt. Då en lång tids specialisering här visat sig nödvändig, kan icke utan mycket stora olägenheter för tjänstens bedrivande med sakkunniga officerare någon överflyttning ens i fred ske de olika grenarna emellan. Reservofficersutbildningen är ävenledes specialiserad på artilleriofficerare och minörofficerare. Även under fredsförhållanden är en minspecialist ej användbar som artillerist, en sjöfrontsartillerist kan ej leda utbildningen vid det rörliga anspända artilleriet, och en artillerispecialist kan ej omedelbart tagas i anspråk som minör. Ännu allvarligare ter sig saken vid mobilisering, då organisationen medför de farligaste konsekvenserna. Under antagande av krig under en hård vinter, då minvapnet saknar möjlighet till full verksamhet, kan artilleriet redan efter sin första

strid vara i behov av ersättning av officerare. Ett ersättningsbehov av artilleriofficerare kan således uppstå, vilket dock ej kan fyllas, under det att däremot tillgång på för tillfället överksamma men oanvändbara minör-officerare kan finnas.

På befodringsväsendet har det för kustartilleriet typiska mångsyssleriet även en ofördelaktig återverkan. Då ingen chef kan behärska alla kustartilleriets vapengrenar, kan heller icke ett fullt sakkunnigt bedömande av prestanda på de olika områdena ske. Ett fullt sakligt avgörande av befodringsfrågor är helt enkelt icke möjligt.

Den avskilda ställning, som kustartilleriet intager i förhållande till det övriga försvaret, gör, att utvecklingen och framåtskridandet inom de olika specialgrenarna icke så omedelbart kan följas, som nödvändigt är. En viss efterblivenhet har alltid gjort sig gällande, och ha nya erfarenheter i regel kommit kustartilleriet tillgodo senare än andra delar av försvaret.

Svårigheten att sammanhålla det hela visar sig i bristande vederhäftighet i reglementen och utbildningsföreskrifter, vartill den naturliga förklaringen ligger i, att kustartilleriet äger en överstyrelse, som icke på alla områden kan besitta tillräckligt militär sakkunskap. Det bästa beviset för avsaknaden av förmåga att bedöma, vad det militära arbetet kräver, är, att infanteriets exercisreglemente anbefallts att gälla för kustartilleriet, och användes personalen under krigsövningar som infanteri. Det ligger icke inom möjlighetens gränser att under den tid, som står till förfogande, med vid sjökrigsskolan utbildade officerare och med den maritima utrustning, varmed kustartilleriets personal är försedd, av denna kunna skapa en i infanteristrid användbar trupp. Den största faran av mångsyssleriet är, att i krig kustartilleriets personal kan komma att engageras i uppgifter, som den icke är vuxen. Vad följderna härav kunna bli, behöver icke närmare pointeras.

De genom 1914 års härordning tillkomna anspända haubits- och kulsprutebatterierna kräva en särskild tjänstgöring vid motsvarande förband vid armén för att ge officerare den härför erforderliga specialutbildningen. Detta har sin förklaring i att erforderliga utbildningsföreskrifter för dessa specialgrenar ännu saknas, och sålunda samma tjänstgöringsförhållanden som vid artilleriet vid armén och dess kulspruteformationer saknas. Följden härav är, att efter officersexamen måste bibringas en utbildning, som icke kan få samma värde för tjänsten i subalterngraden som kunskaper bibringade på kadett- och volontärstadiet.

Lämpligheten av att kustartilleriet tillhör marinen kan starkt ifrågasättas. Mycket enkla krav på att tillgodose kustartilleriets behov beaktas ofta icke. Ganska belysande är, att största delen av den artillerimateriel, varpå kustfästningarna skola bygga sitt försvar av sjöfronterna, äro av modellår för år 1902. Det har icke förefunnits samma livliga intresse att hålla kustartilleriets artilleri modernt som flottans. Någon likställighet mellan kustartilleriofficerare och sjöofficerare vid tillsättande av befattningar, var-

till båda äro lika meriterade, förefinnes icke. Belysande är, att i en från sjökrigsskolan utexaminerad kurs kustartilleriofficerarna placeras efter sjöofficerarna. Således den bästa kustartilleriofficeren ställes efter den sämsta sjöofficeren. Detta är ett förhållande, som icke kan annat än verka deprimerande, förkväva energi och intresse och till slut resultera i en dålig rekrytering av kustartilleriets officerskår.

Det mindre fördelaktiga i att kustartilleriet tillhör marinen ligger även i att för mycket maritima synpunkter komma att bli rådande. Faran härav visar vår krigshistoria i Sveaborgs fall, vars kommandant amiral Cronstedt icke betraktade detta Nordens Gibraltar annat än som ett in-fruset krigsfartyg, som icke kunde räddas ur sin farliga belägenhet annat än med inträde av fritt vatten och flottans ankomst från Sverige. Landet bör knappast ha råd att bestå sig med ännu ett Sveaborg.

I ett annat avseende kunna allvarliga betänkligheter hysas beträffande fördelen av att kustfästningarna sortera under marinen, och detta gäller dessas förplägnad och proviantering i krig. Denna för fästningarnas bestånd så viktiga uppgift ligger icke i händerna på de mest sakkunniga. Arméns intendenturkår har större förutsättningar att lämna för dylika stora uppgifter kvalificerad personal än marinintendenturkåren.

I detta sammanhang kan även påtalas det maritima inflytandet på utrustning och beväpning. Även artilleripersonalen begåvades vid kustartilleriets uppsättande med flottans uniform och personliga beväpning. Den nyss genomförda beväpningen med gevär övergavs och ersattes med karbin. Härvid har det fullkomliga felaktiga bedömandet gjorts, att besättningen i ett fort eller batteri skulle i krig föra en tillvaro liknande den om skeppsbord. Ingenting kan vara mera felaktigt. Även ett fästningskrig måste, som krigserfarenheten visar, äga en viss grad av rörlighet. Artilleripersonalen i våra kustfästningar måste sålunda i sin stridsuppgift på land under de primitiva och fältmässiga förhållanden, som härunder bli rådande, vara utrustade med den traditionella sjömansdräkten, som framvuxit ur tjänsten på segelfartygen och utgör en efterrapning av den ledande sjömakten Englands sätt att bekläda sitt sjöfolk. Värdet av förändring i den personliga beväpningen från gevär till karbin belystes redan två år efter kustartilleriets uppsättande av de ursinniga bajonettstriderna vid Port Arthurs belägring. En återgång till beväpning med gevär är pågående.

En annan olägenhet, som följer av att kustartilleriet intager en särorganisation är, att man kan iakttaga en farlig tendens till partikularism. Detta tar sig uttryck i, att icke alltid militära synpunkter anläggas.

Den erforderliga växelverkan mellan bästa tänkbara vapenledning å ena sidan och å andra sidan den taktiska ledning, som vid armén förefinnes mellan truppslagsinspektörer samt arméfördelningschefer och kommandanter, återfinnes ej vid kustartilleriet och kustfästningarna.

Vid mobiliseringen 1914 var också chefen för Vaxholms kustartilleriregemente kommandant och icke chefen för kustartilleriet kommandant i Vaxholms fästning. Således har vinsten av kommandantsbefattningens beklädande med en därtill kvalificerad generalsperson icke vunnits.

Genom tillkomsten av en så heterogent sammansatt och härigenom tungrodd organisation som kustartilleriet, har icke träffats den ömma punkten och icke avhjälpits vårt kustförsvars verkliga svaghet, kustfästningarnas taktiska organisation. Kommandantsbefattningen i Vaxholm, som vid kustartilleriets uppsättande avsågs att beklädas av chefen för kustartilleriet, har så småningom återfallit på chefen för fästningens artilleriförband.

Det finnes ingenting, som berättigar den nuvarande formen för kustförsvarets ordnande, då detsamma icke betryggar den högsta effektiviteten. En till sina verkningar högst fördärlig själtillräcklighet och privat militär intressepolitik blir även följden. En naturlig uppdelning av kustartilleriets olika vapen bör göras, så att varje del kommer i den för densamma lämpligaste miljön samt kustfästningarna erhålla en följdriktig och enhetlig taktisk organisation.

Min- och torpedvapnen böra med sin personal överföras till flottan. Det kan icke betraktas som god ekonomi och befämja enhetlighet i ledningen, att samma stridsmedel äro underställda chefer tillhörande två olika organisationer.

Artilleriet och dess personal å sin sida bör lämpligast överföras till armén. Härför tala flera skäl. Vinsten blir ett stort, enhetligt sakkunnigt lett artillerivapen, enär flera pjässlager, som ingå i kustfästningarnas artilleri, äro identiskt desamma som finnas vid armén. Tillgodogörandet av krigets erfarenheter, såsom t. ex. artillerimätavdelningar, talar för en dylik enhetlighet i den artilleristiska ledningen. Krigserfarenheten har städse visat, att kustfästningars landfronter varit den sårbaraste punkten, och bör detta faktum icke tala för en uteslutande maritim organisation av våra kustfästningar. Dessutom har världskriget visat, att kustförsvaret i stor utsträckning gjorts rörligt, samt att kustfästningarnas artilleri även måst tagas i anspråk i fältkriget.

Denna överflyttning är nödvändig för att kustförsvartsartilleriet skall bli så mångsidigt användbart som möjligt och icke bliva fastlåst till blott en lokal uppgift samt för att komma i bättre kontakt med den artilleristiska utvecklingen i allmänhet.

Ett annat mycket vägande skäl för att överföra kustfästningarnas artilleri till armén och göra det så rörligt som möjligt genom motorisering och som järnvägsartilleri, är att, då av ekonomiska skäl arméartilleriet ej kan bli så stort som önskligt vore, skulle man i ett rörligt kustförsvartsartilleri för vissa krigslägen kunna finna en ersättning.

Ett ytterligare skäl för att överföra kustfästningarnas artilleripersonal till armén med härav följande förenkling i officersutbildningen och dess

förläggande till arméns skolor är den föreslagna indragning av kustfästningarnas infanteriregementen. Skulle denna indragning av riksdagen beslutas, kan lösandet av enklare uppgifter som infanteritrupp komma att oftare påläggas kustfästningarnas artilleripersonal, och böra därför officerarna erhålla sin utbildning på krigsskolan och ej vid sjökrigsskolan.

Den speciella kustförsvarstaktiken, vari å sjökrigsskolan undervisas under namn av kustfästningslära, kan med fördel omläggas även till arméns högskolor under det lämpligare namnet kustförsvarstaktik. Vinsten härav vore, att ett större antal officerare av olika vapenslag studerade detta ämne och sålunda med vidgade synpunkter teorierna bleve mindre doktrinära och taktiken mera avpassad efter de för vårt land speciella förhållandena. En inom hela krigsmakten vidgad kunskap om principerna för kustförsvarets taktik är nödvändig, då kustpositioner under krig kunna tillfälligt komma att upprättas på flere punkter av vår långa kust.

Vad administrationen angår, kunna kustförsvarets intressen fullt tillfredsställande tillvaratagas genom upprättande av kustartilleridetaljer inom artilleridepartementets och artilleristabens avdelningar.

För den taktiska ledningen av våra kustfästningars försvar bör sörjas genom omorganisation av kommandantsstaberna. Nu är i den ena kustfästningen en regementsofficer av kustartilleriet och i den andra en regementsofficer av flottan stabschef, vilka dock icke kunna äga de största förutsättningarna för att bekläda dessa befattningar. Otvivelaktigt beklädas stabschefsbefattningarna inom kustfästningarna bäst av generalstabsofficerare, vilka hava de största förutsättningarna för dessa krävande uppgifter.

En sammanfattning av fördelarna av en dylik omorganisation går ut på en efter krigets krav avpassad taktisk organisation av kustfästningar, officersutbildningen får en nödvändig förenkling, en sakkunnig ledning och en omedelbar kontakt med utvecklingen på flera områden vinnes, en stor del av landets artilleri blir mäktigt en mångsidigare användning i riksförsvaret, mobiliseringsbehovet blir bättre tillgodosett, det osympatiska rivaliserandet mellan flottan och kustartilleriet försvinner, bättre rekrytering av officerskåren blir även en vinst, besparingar av tid och penningar på flera områden kunna göras, på samma gång som effektiviteten såväl tekniskt som taktiskt kommer att höjas.

Frågan är av den allra största betydelse. Endast en rationell omorganisation kan giva denna så viktiga del av riksförsvaret dess fulla kraft.

Härjämte må framhållas, att även vissa besparingar kunna göras. Sålunda torde förutom chefsplatsen för kustartilleriet av generalsrang 3 à 4 officersplatser kunna indragas, varigenom möjlighet kunde beredas att å generalstabens stat upptaga tvenne ovan antydda stabschefsbefattningar inom kustfästningarna. Vidare torde en del onödiga bearbetningar av arméns reglementen och instruktioner kunna undvikas, och slutligen bliva

med vid armén fullt artilleristiskt utbildade officerare dyra kommenderingar till arméns artilleriregementen obehövlige.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag,

att riksdagen vid den i kungl. propositionen nr 20 föreslagna omorganisationen av försvaret måtte besluta, att kustartilleriet skall uppdelas, så att artilleriet och dess personal överföres till armén, men min- och torpedvapnet med sin personal bibehålles vid flottan.

Gustaf Kobb.
